

NOILE REGLEMENTĂRI ALE TRATATULUI DE LA LISABONA-2009 ÎN DOMENIUL POLITICII DE SECURITATE ȘI APĂRARE COMUNĂ, CU IMPACT ASUPRA SECURITĂȚII NAȚIONALE

NEW REGULATIONS OF THE LISBON-2009 TREATY ON THE COMMON SECURITY AND DEFENSE POLICY WITH AN IMPACT ON NATIONAL SECURITY

LES NOUVELLES DISPOSITIONS DU TRAITÉ DE LISBONNE-2009 SUR LA POLITIQUE COMMUNE DE SÉCURITÉ ET DE DÉFENSE, ET LEURS EFFETS SUR LA SÉCURITÉ NATIONALE

Col. (r) prof.univ.dr. Constantin IORDACHE*
Drd. Otilia CARAZĂ (LEHACI)**

Lumea se schimbă și Europa se confruntă cu un mediu de securitate din ce în ce mai complex și incert. Există o creștere a dorinței ca Uniunea Europeană să devină mai capabilă, mai coerentă și cu ambiții strategice mai mari, ca actor global¹. Uniunea dispune, la acest moment, de o serie de instrumente care pot contribui la promovarea păcii și securității, acolo unde este nevoie. O abordare cuprinzătoare, însă, ar reprezenta un atu cheie pentru combaterea crizelor complexe, multiactor și multidimensionale și a amenințărilor de securitate tot mai dificil de anticipat, de astăzi și de mâine. Tratatul de la Lisabona oferă o oportunitate de consolidare a abordării cuprinzătoare privind maximizarea eficienței utilizării varietății de politici și de instrumente existente la dispoziția UE, într-o măsură și o manieră coerentă, astfel încât să fie abordat întregul spectru de provocări, prin pregătire și acțiune preventivă, prin reacția oportună și gestionarea crizelor, inclusiv construirea, stabilizarea și menținerea păcii, prin recuperare, prin reconstrucție și prin revenirea la dezvoltarea pe termen lung, acolo unde este cazul.

The world is changing and Europe is facing an increasingly complex and uncertain security environment. There is a growing desire for the European Union to become more capable, more coherent and with greater strategic ambitions as a global player. The Union now has a number of tools that can help promote peace and security where needed. A comprehensive approach, however, would be a key asset in combating complex, multi-actor and multidimensional crises and security threats that are increasingly difficult to anticipate, today and tomorrow. The Lisbon Treaty provides an opportunity to strengthen the comprehensive approach to maximizing the effectiveness of the use of the variety of policies and instruments available to the EU, in a coherent and consistent manner, so as to address the full range of challenges, through preparedness and preventive action, through timely response and crisis management, including building, stabilizing and maintaining peace, through recovery, reconstruction and return to long-term development, where appropriate.

Le monde change et l'Europe doit faire face à un environnement de sécurité de plus en plus complexe et imprévisible. On remarque une plus grande volonté de l'Union européenne de devenir un acteur mondial plus capable, plus cohérent et aux grandes ambitions stratégiques. L'Union dispose désormais d'un ensemble d'instruments qui peuvent contribuer à promouvoir la paix et la sécurité là où cela est nécessaire. Une approche globale serait toutefois un atout majeur pour lutter contre les crises complexes, multi-acteurs et multidimensionnelles et contre les menaces à la sécurité de plus en plus difficiles à prévoir, d'aujourd'hui et de demain. Le traité de Lisbonne offre l'occasion de renforcer l'approche globale qui vise à optimiser l'efficacité de l'utilisation de la diversité de politiques et d'instruments à la disposition de l'UE, dans une mesure et d'une manière cohérente, afin de relever l'ensemble des défis par la préparation et l'action préventive, par une réaction rapide et la gestion des crises, y compris par la construction, la stabilisation et le maintien de la paix, par le rétablissement, la reconstruction et le retour au développement à long terme, le cas échéant.

Cuvinte-cheie: tratat; politică; securitate; apărare; instrumente.

Keywords: treaty; politics; security; defense; tools.

Mots-clés: traité; politique; sécurité; défense; instruments.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: jordache_constantin@yahoo.com

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: otilia.lehaci@gmail.com

O Europă unită, pașnică și prosperă a reprezentat idealul care a inspirat crearea Uniunii Europene. Punctul de plecare al proiectului de uniune din punct de vedere economic și politic, reprezentat de cadrul Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului, marchează debutul ideii de pace durabilă, pentru a pune capăt conflictelor sângeroase din Europa. Evoluând din acest punct, a luat naștere un set de obiective și de valori europene comune țărilor membre, ca parte integrantă a modului de viață european.

Orice măsură luată de Uniunea Europeană se bazează pe tratatele care au fost aprobate în mod voluntar și democratic de toate țările membre. Tratatul stabilesc obiectivele Uniunii Europene și regulile de funcționare a instituțiilor acesteia, precum și procedura decizională și relațiile dintre Uniune și statele sale membre.

În decursul timpului, acestea au fost modificate ori de câte ori noi state membre au aderat la Uniune sau ocazional, pentru a reforma instituțiile Uniunii Europene și pentru a-i conferi acesteia noi domenii de responsabilitate.

Ultimul tratat de modificare, Tratatul de la Lisabona, a intrat în vigoare la 1 decembrie 2009. Tratatul anterior sunt integrate, în prezent, în actuala versiune consolidată, care cuprinde Tratatul privind Uniunea Europeană și Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene.

Principalul obiectiv al Uniunii Europene este promovarea păcii, respectarea valorilor UE și îmbunătățirea bunăstării națiunilor, iar Parlamentul European și alte instituții se asigură că aceste obiective sunt atinse. Pe scurt, obiectivele Uniunii Europene² fac referire la:

- menținerea și consolidarea păcii stabilite între statele sale membre și vecinii săi;
- aducerea împreună a țărilor europene într-o cooperare practică;
- garantarea că cetățenii europeni pot trăi în siguranță;
- promovarea solidarității economice și sociale;
- păstrarea identității și diversității europene într-o lume globalizată;
- promovarea valorilor pe care le împărtășesc europenii.

Procesul decizional este unul amplu și complex, bazat, la nivelul UE, pe diverse organisme și instituții europene. Esențiale în funcționarea acestei construcții sunt, în mod special: *Parlamentul European*, care reprezintă cetățenii europeni și ai cărui membri sunt aleși de majoritatea cetățenilor cu drept de vot; *Consiliul European*, care este constituit din șefii de stat sau de guvern ai țărilor membre; *Consiliul de miniștri*, care reprezintă guvernele țărilor membre ale UE; *Comisia Europeană*, care reprezintă interesele Uniunii, ca întreg.

Principiul separației puterilor este prezent și în structura organizatorică a Uniunii, fiind reprezentată schematic în Figura 1.

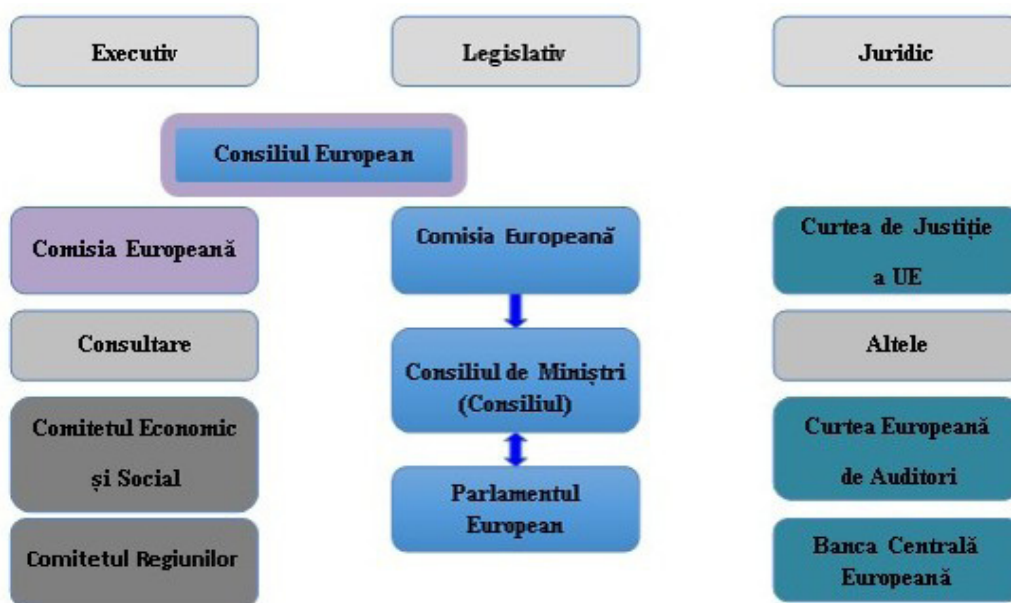

Figura 1 Organe și instituții – prezentare generală³

Politica europeană și Politica de Securitate și Apărare Comună

Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC) face parte integrantă din Politica Externă și de Securitate Comună (PESC) a Uniunii. Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE) oferă cadrul pentru finanțare și, pentru prima dată în istoria frământată a Europei, dispoziții privind politica de securitate și apărare comună, precum și protocoalele și declarațiile care stabilesc rolul special al instituțiilor europene în acest domeniu, realizând, totodată, cadrul de legătură cu elementele naționale.

După conceptul lansat de Karl Deutch⁴, Uniunea Europeană reprezintă deja o „comunitate de securitate, în care spectrul războiului dintre state a dispărut”, chiar dacă, spunea el, europenii nu-și realizează aspirația de uniune politică. Astfel, prin Politica Europeană de Securitate și Apărare Comună, ca ramura specială separată din Politica Externă și de Securitate Comună, s-au pus bazele pentru „mecanisme economice, diplomatice și politice, menite să consolideze capacitatea europeană de gestionare a crizelor în domeniul militar și civil”⁵. Adoptând așadar o politică comună de securitate și apărare, Uniunea își manifestă intenția de actor regional și global, demn de luat în seamă.

Pentru dezvoltarea cât mai dinamică, UE și-a integrat toate eforturile în domeniul apărării prin adoptarea Strategiei Europene de Securitate, stabilind pentru prima dată, în anul 2003, obiective și principii clare pentru promovarea intereselor în materie de securitate, având ca scop strategic deținerea controlului privind securitatea europeană și internațională, prin convergerea intențiilor asumate ale statelor membre ale Uniunii. Ulterior, în anul 2016, Uniunea a adoptat o strategie globală pentru politica externă și de securitate, bazată pe „viziune comună, acțiuni comune: o Europă mai puternică”, prin care își completează și reafirmă obiectivele.

Tratatul de la Lisabona, prin prevederile în domeniul politicii de securitate și de apărare comună, aduce clarificări în ceea ce privește realizarea unei cooperări consolidate între statele membre interesate, în special prin cooperarea permanent structurată. Soluția propusă pentru a asigura acțiunea europeană și coerența necesară a fost înființarea postului de Înalt Reprezentant al Uniunii pentru Politică Externă și de Securitate Comună.

Trebuie menționat aici că, în ciuda faptului că înființarea acestui post este atribuită în multe situații Tratatului de la Lisabona, acest post este înființat, de fapt, de Tratatul de la Amsterdam, chiar dacă titulatura era puțin diferită și atribuțiile modificate. La realizarea acestor acțiuni, contribuie și serviciul diplomatic european, precum și clauzele de solidaritate și de apărare mutuală, transpuse deja în practică, ce catalizează acțiunea comună pentru o serie de amenințări, cum ar fi terorismul, catastrofele de origine umană sau naturală. Tratatul de la Lisabona își propune astfel, pentru prima dată, schimbări semnificative în domeniul politicii de securitate și apărare comună, accentuând necesitatea dezvoltării unor capacități și capacități generale ale UE de a interveni cu o singură voce în arena internațională, pentru realizarea obiectivului propus în acest domeniu.

În același timp, prin Tratatul de la Lisabona, UE a primit baza legislativă, necesară acțiunii în relațiile cu statele terțe din întreaga lume, dobândind instrumentele necesare pentru a-și pune în valoare forța din domeniul economic, umanitar, politic și diplomatic, pentru a promova interesele și valorile europene pe plan mondial, respectând, în același timp, interesele specifice ale statelor membre în domeniul afacerilor externe⁶.

Prin rolul pe care UE și-l propune să îl dețină la nivel global, Tratatul de la Lisabona abordează și problema Politicii de Securitate și Apărare Comună, admitând că aceasta face parte integrantă din Politica Externă și de Securitate Comună. „Politica de Securitate și Apărare Comună face parte integrantă din politica externă și de securitate comună. Aceasta asigură Uniunii o capacitate operațională bazată pe mijloace civile și militare. Uniunea poate recurge la acestea în cadrul misiunilor în afara Uniunii pentru a asigura menținerea păcii, prevenirea conflictelor și întărirea securității internaționale, în conformitate cu principiile Cartei Organizației Națiunilor Unite. Îndeplinirea acestor sarcini se sprijină pe capacitățile furnizate de statele membre”⁷.

Instituția menționată în Tratat, care contribuie în mod direct la realizarea Politicii de Securitate și Apărare Comună, este Agenția Europeană de Apărare, o instituție plasată sub autoritatea Consiliului, iar participarea la aceasta este voluntară.

Printre responsabilitățile Agenției, amintim: contribuie la identificarea cerințelor privind

capacitățile statelor membre; promovează armonizarea în materie de achiziții, precum și cercetarea în domeniul apărării; contribuie la identificarea și implementarea măsurilor necesare întăririi bazelor industriale și tehnologice ale sectorului de apărare.

Tratatul vizează patru aspecte relevante în evoluția ulterioară a PESA:

- extensia spectrului de misiuni;
- clauza de solidaritate;
- clauza de apărare reciprocă;
- cooperarea structurată permanentă.

În raport cu tratatele anterioare, Tratatul de la Lisabona înlocuiește, și confirmă angajamentele Tratatului de la Amsterdam, care definesc apărarea comună, extinzând amploarea și paleta prin misiuni de tip Petersberg. Astfel, pe lângă misiunile umanitare de salvare și de menținere a păcii sau de gestionare a crizelor și pe lângă misiunile de impunere a păcii, introduse la Amsterdam, de această dată, securitatea europeană a vizat și operațiuni întrunite de dezarmare, de sprijin acordat țărilor terțe în combaterea terorismului și reforma în sectorul de securitate, misiuni desfășurate de forțe luptătoare. La misiunile menționate, Tratatul de la Lisabona include consiliere militară, asistență și stabilizare postconflict, subliniind că „toate aceste misiuni pot contribui la lupta împotriva terorismului, inclusiv prin sprijinul acordat țărilor terțe în combaterea terorismului pe teritoriul acestora”.

Clauza de solidaritate reprezintă, poate, modificarea cea mai importantă și așteptată, adusă de Tratatul de la Lisabona. Aceasta întărește ideea de uniune și prevede ca, atunci când unul dintre statele membre face obiectul unui atac terorist sau al unei catastrofe naturale ori provocate de om, Uniunea și celelalte state să acționeze împreună, în spirit de solidaritate. „Uniunea va mobiliza toate mijloacele, la dispoziția sa, inclusiv resursele militare oferite de statele membre, pentru prevenirea amenințării teroriste pe teritoriul statelor membre, protejarea instituțiilor democratice și a populației civile împotriva oricărui atac terorist”⁸. Totuși, în aceste momente, în contextul crizei pandemice COVID-19, tocmai această clauză este pusă sub semnul întrebării, mai multe state europene confruntându-se cu situații catastrofale în domeniul sanitar și social.

Prin conceptul ”Mutual defence”, Uniunea își afirmă poziția fermă de generator de securitate

pentru statele membre prin clauza de asistență reciprocă în cazul unei agresiuni armate. În practică, aceasta se inspiră din prevederile Articolului 5 al Tratatului NATO, organizație cu care, de altfel, cooperează în domeniul securității, susținând necesitatea ca, în cazul în care unul dintre statele membre ar face obiectul unei agresiuni armate pe teritoriul său, celelalte state participante să îi acorde ajutor și asistență prin toate mijloacele de care dispun, militare și de altă natură, în conformitate cu dispozițiile Cartei ONU. Pentru a pune în aplicare o cooperare mai strânsă în materie de apărare reciprocă, „statele membre vor acționa în strânsă cooperare cu Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, fără a prejudicia caracterul specific al politicii de apărare și securitate a celorlalți actori statali. Angajamentele și cooperarea în acest domeniu vor fi în concordanță cu angajamentele față de NATO, care, pentru țările europene membre ale Alianței, constituie în continuare fundamentul apărării lor colective”⁹.

În același timp, pentru a maximiza eforturile în domeniul PSAC, Tratatul de la Lisabona introduce conceptul de cooperare structurată permanentă în domeniile legate de politica externă și de securitate, unde se urmărește tocmai realizarea premiselor unei cooperări mai strânse între statele membre interesate¹⁰. Aceasta se bazează pe statele membre care îndeplinesc criteriile mai avansate în domeniul capacităților militare și care sunt dispuse să adopte angajamente suplimentare, pentru a ataca cele mai dificile misiuni. În aceste condiții, „progresele în domeniul Politicii Europene de Securitate și Apărare vor menține unele modalități decizionale specifice, facilitând, totodată, o cooperare consolidată în cadrul unui grup mai mic de state membre”¹¹.

Pentru a asigura dezvoltarea politicii de securitate și apărare, la Paris a fost înființat Institutul pentru Studii de Securitate al Uniunii Europene (EUISS). Organismul devine, odată cu dezvoltarea acestuia, principalul contribuitor în materie de consultanță de specialitate prin furnizarea de analize și recomandări pentru politica de securitate și apărare și oferă analize și previziuni pentru UE și pentru Înaltul Reprezentant pentru Afaceri Externe și Politică de Securitate. Sarcina principală a institutului este de a crea o abordare globală și sistemică privind definirea și satisfacerea necesităților europene de securitate și apărare, de a promova cooperarea între statele membre ale UE

și, nu în ultimul rând, de a ajuta la dezvoltarea și restructurarea generală a industriei europene de apărare.

Concluzii

Intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona reprezintă un moment important în realizarea obiectivului asumat de UE, prin Strategia de securitate europeană, care prevede transformarea Uniunii într-un actor global în ceea ce înseamnă securitatea internațională. Prevederile Tratatului de la Lisabona în domeniul politicii externe și de securitate urmăresc realizarea unei cooperări consolidate între statele membre interesate, în special prin cooperarea permanent structurată. Înființarea postului de Înalț Reprezentant al Uniunii pentru Politica Externă și de Securitate Comună asigură acțiunea comună europeană în aceste domenii de mare vizibilitate și coerență. Tratatul de la Lisabona aduce schimbări semnificative în domeniul politicii de securitate și apărare comună, punând un accent deosebit pe dezvoltarea capacității generale a UE de a vorbi cu o singură voce în arena internațională, pentru realizarea obiectivului propus în acest domeniu.

La nivelul statelor membre, în contextul apartenenței unor state și la NATO, apreciem că politica Uniunii nu aduce atingere caracterului specific al politicii de securitate și apărare a vreunui stat membru, respectând obligațiile care decurg din Tratatul Atlanticului de Nord pentru acele state membre care consideră că apărarea lor comună se realizează în cadrul Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) și este compatibilă cu politica comună de securitate și apărare, stabilită în cadrul acesteia.

România, pentru punerea în aplicare a Politicii Uniunii de Securitate și Apărare Comună, pune la dispoziție capacități civile și militare pentru a contribui la obiectivele definite de Consiliu. Prin ratificarea acestui tratat, România s-a angajat să își îmbunătățească treptat capacitățile și capabilitățile militare. Agenția națională din domeniul dezvoltării facilităților de apărare, cercetare, achiziții și armament identifică „nevoile operaționale, promovează măsurile necesare satisfacerii acestora, contribuie la identificarea și, după caz, la punerea în aplicare a oricărei măsuri utile pentru întărirea bazei industriale și tehnologice în sectorul de apărare, participă la definirea unei politici europene

în materie de armament, sprijinind Consiliul în evaluarea îmbunătățirii capabilităților militare”¹².

Astfel, se poate considera că Tratatul de la Lisabona constituie și pentru România fundamentul noilor dimensiuni europene, de natură să conducă la creșterea semnificativă a eficienței abordării problematicilor de interes pentru toți cetățenii, începând de la dimensiunea socioeconomică a Strategiei Lisabona și continuând cu cele privind mediul și energia, terorismul internațional, crima organizată transfrontalieră, azilul și imigrația, precum și la creșterea poziției Uniunii Europene, ca actor internațional major, în contextul globalizării. Odată cu intrarea sa în vigoare a Tratatului, prin elementele de inovație aduse, acesta contribuie, într-o măsură semnificativă, la întărirea legitimității democratice a Uniunii și a procesului decizional european, la consolidarea rolului de actor internațional, parlamentele naționale devenind, la rândul lor, actori importanți pentru consolidarea construcției comunitare, cetățenilor oferindu-li-se posibilitatea implicării în deciziile care îi privesc.

NOTE:

1 https://www.eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-Homepage/431/common-security-and-defence-policy-csdp_en, accesat la 06.05.2020.

2 Fontaine Pascal, *Europe in 12 lessons*, European Commission, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2017, p. 5.

3 [Directorate for European Affairs DEA], *The European Union*, Swiss Confederation, 2018, p. 24.

4 K.W. Deutsch, *The analysis of international relations*, Prentice Hall, USA, 1988, p. 256.

5 [Romanian Institute of International Studies "Nicolae Titulescu"], *European Union Foreign Security and Defence Policy: basic documents*, București, 2003, p. 49.

6 <https://www.dreptmd.wordpress.com/teze-de-an-licenta/politica-externa-si-de-securitate-comuna-dusa-de-catre-statele-membre-ue-prin-prisma-prevederilor-tratatului-de-la-lisabona/>, accesat la 13.05.2020.

7 *Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene*, art. 28 A, alin. 1, https://www.ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-defence_en.pdf, accesat la 13.05.2020.

8 Gabriel Naghi, „Tratatul de reformă al UE (Lisabona) – moment important în afirmarea uniunii ca actor global în securitatea internațională” în *Perspectivile securității în Europa*, vol. II, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București 2009, p. 116, http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/8/2/3/?all=1, accesat la 13.05.2020.

9 <https://www.assets.publishing.service.gov.uk> Consolidated Texts Of The Eu Treaties As Amended By The Treaty Of Lisbon, accesat la 12.12.2019.

10 Prof.dr. Deirdre Curtin & Dr. Ige Dekker, "The European Union from Maastricht to Lisbon Institutional and Legal Unity out of the Shadows", *SSRN*, 2010, p. 14.

11 Gabriel Naghi, *op.cit.*

12 http://www.en.pollub.pl/files/17/attachment/106_Treaty_on_European_Union.pdf, accesat la 13.05.2020, http://www.hamangiu.ro/upload/cuprins_extras/tratatele-uniunii-europene-actualizat-26-octombrie-2017-extras.pdf, accesat la 10.05.2020.

BIBLIOGRAFIE

*** *Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene.*

[Directorate for European Affairs DEA], *The European Union*, Swiss Confederation, 2018.

[Romanian Institute of International Studies "Nicolae Titulescu"], *European Union Foreign Security and Defence Policy: basic documents*, București, 2003.

Prof.dr. Curtin Deirdre & dr. Dekker Ige, "The European Union from Maastricht to Lisbon

Institutional and Legal Unity out of the Shadows", *SSRN*, 2010.

Deutsch K.W., *The analysis of international relations*, Prentice Hall, USA, 1988.

Naghi Gabriel, „Tratatul de reformă al UE (Lisabona) – moment important în afirmarea uniunii ca actor global în securitatea internațională”, în *Perspectivile securității în Europa*, vol. II, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009.

Pascal Fontaine, *Europe in 12 lessons*, European Commission, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2017.

<https://eeas.europa.eu/>

<https://dreptmd.wordpress.com/>

<https://ec.europa.eu/commission/>

<http://www.europedia.moussis.eu/>

<https://assets.publishing.service.gov.uk>

<http://www.en.pollub.pl/>

<http://www.hamangiu.ro/>